

Роль історичної пам'яті в політичній свідомості українців.

Постановка проблеми. Історична пам'ять є невід'ємною складовою національної ідентичності. Усвідомлення спільності історичної долі нарівні з мовою і культурними традиціями об'єднує індивідумів, окремі соціальні групи у нації, наділяє її членів почуттям духовної спорідненості. Такі колективні уявлення про минуле є важливим соціокультурним феноменом колективної так індивідуальної самоідентифікації. Незважаючи на уявну спонтанність та еволюційність процесів формування історичних наративів, у сучасних умовах держава, використовуючи засоби відповідної політики та управління, виступає впливом суб'єктом формування національної пам'яті. Дану сферу діяльності органів влади у політичному та науковому дискусі отримала усталену назву «державна політика пам'яті», яка є сукупністю офіційних репрезентації історичного минулого, комеморативних стратегій та практик, орієнтованих на формування історичної пам'яті національної спільноти.

Метою даної публікації є дослідження політичного змісту історичної пам'яті та її декомунізації на тлі українських реалій.

Відповідно до мети ставимо наступні завдання:

Розкрити сутність поняття «історична пам'ять», її ознаки:

- Висвітлити зміст поняття «історична пам'ять», її ознаки.
- Визначити значення історичної пам'яті на тлі українських реалій.
- Охарактеризувати процес декомунізації влади, основні елементи її успішного проведення.
- Проаналізувати фактори впливу декомунізації на процес формування соціальної держави.
- Дослідити роль історичної пам'яті в формуванні громадянського суспільства.

Виклад матеріалу. Нація може вважати себе сформованою, коли у переважній більшості населення країни сформоване ототожнення з цією нацією в майбутньому. Складовою такого ототожнення є відповідна одна модель пам'яті, яка формує у свідомості окремої людини, позитивне сприйняття цієї однієї нації. Зміст історичної пам'яті не може бути таким, що у якийсь спосіб заперечує існування нації у сьогоденні, і якщо реально існують протилежні факти, що створюють ситуацію суперечностей, то пояснені вони повинні бути так, щоб цей момент суперечності зник або навіть залишаючись протилежними, вони повинні бути знівельовані якимось іншим історичним контекстом. Як би там не було, але в цілому сама модель історично пам'яті не повинна містити в собі нерозв'язних протиріч.

Сучасне становище у сфері функціонування колективних типів пам'яті в Україні визначається пануванням ситуації непевності, коли в суспільній свідомості і конкурують кілька версій минулого. Вкажемо, що зараз відбувається накладка трьох основних типів історичної пам'яті: української, російської та комуністичної. Основне, що між цими моделями не існує моменту взаємоузгодженості. Таким чином, мова у даному випадку йде про кризу історичної ідентичності індивіда, коли він губиться й однозначно не впевнений відносно того, з якими історіями потрібно пов'язувати себе, а з якими не варто та як інші індивіди будуть реагувати на певний вибір його історичної ідентичності, якщо ж він все таки буде здійснений. Коли і яким чином українська модель пам'яті може стати панівною у свідомості громадян України? Зрозуміло, що не відразу. Для цього потрібен досить довгий проміжок часу при постійних вольових зусиллях з боку зацікавлених структур. Далі, вона може стати такою через часткове примирення між набором фактів і смислів уже існуючих моделей. Мова йде про адаптацію історично-конфліктних ідентичностей через створення неконфліктної» пам'яті, яка пом'якшує й поступово «стерилізує» проблемні області.

Такими цілями можуть вважатися наступні: 1. Модернізація національного наративу з метою Досягнення остаточної декомунізації та деколонізації історичної пам'яті громадян України. Цей процес відбувається у загально річищі санації національної ідентичності:

очищенні української мови від "суржику", боротьби зі зведенням культурної спадщини народу лиш до етнографічних елементів одягу чи національної кухні. 2. Водночас державна політика пам'яті має бути орієнтована на Збереження стабільності, неконфліктності суспільних відносин. Нагальною є потреба в пошук інтегративних ідей досягнення узгодженості й несуперечливості під час офіційних репрезентацій історії. Нейтралізація надмірних контраверсій у трактуванні минулого здатна попереджати виникнення нових ліній "розколів" і Протистояння. 3. Формування у громадян націоцентричного розуміння вітчизняної історії, її самобутності та безперервності. Історія України впродовж століть подавалась як частина загальноімперських історій (Російської й Австро-Угорської імперій, СРСР). Викладання історичних дисциплін у середній та вищій школі у цілому відповідає сучасним завдання національної політики пам'яті, хоча й потребує постійного Вдосконалення. Але, незважаючи на успіхи в освітньому процесі, потрібно продовжувати роботу над усвідомленням усіма верствами та віковими групами суспільства важливості націоналізації історичної пам'яті на шляху демократизації та розвитку України. 4. Історична пам'ять повинна відігравати більш вагомую роль в інтегративних процесах становлення української політичної нації, сприяти формуванню національної ідентичності, визначення громадянам ціннісних орієнтацій та лояльному ставленні до держави. Незважаючи на досягнення останніх років, усвідомлення громадянами України націооб'єднуючої та самоутверджуючої ролі історичної пам'яті ще відстає від інших складових національної ідентичності (мови, культурних традицій тощо). 5. Максимальна використання потенціалу історичної спадщини справа патріотичного виховання, формування в суспільній свідомості позитивного образу національної історії. Потрібно позбутися комплексу жертвності і страждань української нації, акцентувати увагу не лише на її втратах, а на досягненнях і позитивних моментах вітчизняної історії. Процеси відновлення історичної правди не повинні зводити до повної дегероїзації історичного минулого, що продукує комплекс національної меншовартості. 6. Подолання дуалізму історичної пам'яті українського суспільства. Відмінні проєкції історичної пам'яті є суттєвим дезінтегруючим чинником, джерелом соціальної напруги. Однак це узгодження контраверсійних поглядів на минуле заради громадянського миру не повинне припинити послідовний процес витиснення імперсько-радянської міфотворчості. 7. Державна політика пам'яті має бути інтегрована у контекст національної безпеки України. Безпековий компонент історичної пам'яті ще недостатньо осмислений на науково-експертному та державному рівні. Адже у наявному амбівалентному стані, в умовах внутрішньої політичної боротьби та зовнішніх впливів, національна пам'ять ослаблює свою ідентифікуючу, консолідуючу та мобілізуючу функції, перетворюється в чинник дезінтеграції та потенційну загрозу національній безпеці України. 8. Узгодження регіональних візій історичного минулого з загальнонаціональним історичним канонам. При незмінній позиції у справі формування національної історичної пам'яті на регіональному (місцевому) рівні можливо припустити ряд відмінностей у викладанні історії краю. 9. Включення історії національних меншин и корінних народів до загальноукраїнського історичного наративу.

Висновки. При впровадженні політики пам'яті необхідно диференційовано підходити до цільової аудиторії у залежності від вікових груп та соціальних прошарків суспільства. Українці, як і більшість мешканців колишнього СРСР, пережили різкий формаційний злам. Це стосується політичних, економічних і культурних аспектів життя. Для громадян похилого віку, які у своїй переважній більшості консервативно сприймають зміни, варто подавати пом'якшені новації у поглядах на минуле, використовувати їх у якості доповнюючих елементів при описі знаних історичних подій і фактів. Натомість необхідно максимально сконцентрувати увагу на роботі з молоддю. Шкільні програми і курси вищих навчальних закладів з вітчизняної і світової історії, споріднених дисциплін (літератури, географії, культури, мистецтва) повинні бути жорстко спрямовані на формування відповідної національної ідентичності.

Список використаної літератури

1. Гурик М.І. Декомунізація як шлях побудови україноцентристської моделі історичної пам'яті // М. І. Гурик // *Актуальні проблеми філософії та соціології*. - 2016. - Вип. 11. - С. 26-29.
2. Зерній Ю. Взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності / Ю. Зерній // *Політичний менеджмент*. - 2008. - № 5. - С. 104-115.
3. Зерній Ю. Історична пам'ять як об'єкт державної політики // *Стратегічні пріоритети*. - 2016. - №1(2). - с. 71-76.
4. Коник В. «Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіа культури // *Вісник Львівського університету*. - Випуск 32- 2014. С.153-163.
5. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
6. Михальченко М. Національна ідея як регулятивна сила в загальнонаціональному та регіональному масштабах / М Михальченко // *Регіональні версії української національної ідеї: спільне та відмінне: зб. ст.* – К.: Світогляд, 2005. – 186 с.
7. Симоненко І. М Меморіальний простір України: кризовий стан та шляхи оздоровлення /
8. Симоненко І. М. // *Стратегічні пріоритети*. — 2009. — № 4 (13). — С. 59. Трегуб О. Історична пам'ять як засіб мобілізації національної свідомості // *Магістеріум. Політичні студії*. – 2015. – Випуск 31. – С.25 29.
9. Шаповал Ю. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / За заг. ред. Ю. Шаповала// *АН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса*. – К.: ІПЕНД, 2013. – 600с.
10. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М Рудакевич*. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71
11. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6*. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.
12. Гурик М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик , М. Л. Шумка, В. Я. Томахів [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич*. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.
13. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // *Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр.* / авт.колектив : О. М Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 256 с.
14. Рудакевич, О. Взаємозв'язок національної ідентичності і культури в націєтворчому процесі / О.Рудакевич // *Грані : [наук.-теорет. громад.-політ. альманах]*. – 2010. – № 2. – С. 155–159.